

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO VIỆT NAM
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN

TRƯƠNG ĐIỂM ĐIỂM
(ZHANG TIAN TIAN)

ĐỐI CHIẾU ĐẶC ĐIỂM TÊN RIÊNG CỦA NGƯỜI HÁN
VÀ NGƯỜI VIỆT HIỆN NAY

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

THÁI NGUYÊN, 2012

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO VIỆT NAM
ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN**

**TRƯỜNG ĐIỀM ĐIỀM
(ZHANG TIAN TIAN)**

**ĐỐI CHIẾU ĐẶC ĐIỂM TÊN RIÊNG NGƯỜI HÁN
VÀ NGƯỜI VIỆT HIỆN NAY**

**CHUYÊN NGÀNH: NGÔN NGỮ HỌC
MÃ SỐ: 60 22 01**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

**NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:
GS.TS NGUYỄN VĂN KHANG**

THÁI NGUYÊN, 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của chính bản thân tôi, công trình này chưa từng công bố ở bất kì nơi nào. Tôi xin chịu hoàn toàn trách nhiệm về công trình của mình.

TÁC GIẢ

**TRƯƠNG ĐIỀM ĐIỀM
(ZHANG TIAN TIAN)**

LỜI CẢM ƠN

Trong quá trình học tập và nghiên cứu, tôi đã nhận được sự giúp đỡ của các thầy cô, các giáo sư, và của rất nhiều bạn bè, tôi xin gửi lời cảm ơn đối với tất cả các thầy cô, các bạn đã tận tình giúp đỡ tôi trong quá trình học tập. Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đối với GS.TS Nguyễn Văn Khang người thầy, đã tận tụy hướng dẫn tôi.

Một lần nữa tôi xin được gửi lời cảm ơn tới tất cả, các thầy cô giáo, giáo sư tiến sĩ, các bạn đồng nghiệp đã nhiệt tình ủng hộ, giúp đỡ tôi hoàn thành chương trình học và công trình nghiên cứu này.

TÁC GIẢ

**TRƯƠNG ĐIỀM ĐIỀM
(ZHANG TIAN TIAN)**

MỤC LỤC

Trang bìa phụ	
Lời cam đoan	
Lời cảm ơn	
Mục lục.....	i
Danh mục các bảng	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Phương pháp nghiên cứu.....	4
5. Cấu trúc của luận văn	5
NỘI DUNG	6
CHƯƠNG I CƠ SỞ LÝ LUẬN	6
1.1. Danh xưng học và tên riêng	6
1.1.1. Danh xưng học	6
1.1.2. Tên riêng... ..	7
1.2. Tên người và tình hình nghiên cứu tên người ở Trung Quốc, Việt Nam.....	13
1.2.1. Tên người	13
1.2.2. Tình hình nghiên cứu tên người ở Trung Quốc, Việt Nam	16
CHƯƠNG II ĐẶC ĐIỂM CẤU TRÚC, Ý NGHĨA CỦA TÊN NGƯỜI HÁN VÀ NƯỜI VIỆT	21
2.1. Đặc điểm cấu trúc, ý nghĩa của tên người Hán	21
2.1.1. Những vấn đề chung về tên người trong tiếng Hán.....	21
2.1.1.1. Khái niệm họ và tên	21

2.1.1.2. Đôi nét về nguồn gốc và sự phát triển họ người Hán	22
2.1.2. Đặc điểm cấu trúc của tên riêng người Hán.....	28
2.1.2.1. Nhận xét chung	28
2.1.2.2. Mô hình cấu trúc của tên riêng người Hán	29
2.1.2.3. Phân loại tên họ người Hán.....	31
2.1.2.4. Phân loại tên người Hán.....	32
2.1.3. Đặc điểm ý nghĩa của tên người Hán.....	36
2.1.3.1. Khái quát về ý nghĩa của tên riêng.....	36
2.1.3.2. Ý nghĩa của tên họ người Hán	38
2.1.3.3. Ý nghĩa của tên người Hán	39
2.2. Đặc điểm cấu trúc, ý nghĩa của tên riêng người Việt.....	41
2.2.1. Khái niệm “tên người” trong tiếng việt.....	41
2.2.2. Đặc điểm cấu trúc của tên riêng người Việt.....	42
2.2.2.1. Mô hình cấu trúc của người Việt hiện nay	42
2.2.2.2. Các thành phần của tên riêng người Việt	44
2.2.3. Đặc điểm ý nghĩa của tên người Việt.....	58
2.3. Tiểu kết.....	59
CHƯƠNG III ĐẶC ĐIỂM VĂN HÓA XÃ HỘI CỦA TÊN NGƯỜI	
HÁN VÀ NGƯỜI VIỆT	
3.1. Đặt vấn đề.....	62
3.2. Đặc điểm văn hóa xã hội của tên riêng người Hán	64
3.2.1. Chữ Hán và văn hóa tên người trong tiếng Hán	64
3.2.1.1. Vai trò của chữ Hán đối với tên người Hán	64
3.2.1.2. Chữ Hán và ý thức văn hóa trong việc nghiên cứu tên người	65
3.2.1.3. Chữ Hán với đặc điểm văn hóa của tên người Hán	67
3.2.2. Một số đặc điểm văn hóa xã hội của Trung Quốc liên quan đến cách đặt tên người Hán	69

3.2.2.1. Đặc điểm tâm lí xã hội của việc đặt tên	69
3.2.2.2. Tính chính trị lịch sử của tên người	73
3.2.2.3. Tính văn hóa xã hội của tên người	75
3.2.2.4. Tính ngữ dụng trong việc đặt tên người.....	77
3.2.2.5. Sự ảnh hưởng của các yếu tố khác trong việc đặt tên của người Hán	79
3.3. Đặc điểm văn hóa xã hội của tên riêng người Việt	84
3.3.1. Chữ quốc ngữ với tên người Việt.....	84
3.3.2. Một số đặc điểm văn hóa xã hội của Việt Nam liên quan đến cách đặt tên của người Việt	85
3.3.2.1. Đặc điểm tâm lí xã hội trong việc đặt tên người Việt	85
3.3.2.2. Tính lịch sử chính trị trong tên người Việt.....	88
3.3.2.3. Sự ảnh hưởng của các yếu tố khác trong việc đặt tên của người Việt	90
3.4. Tiểu kết	94
KẾT LUẬN	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO	99
PHỤ LỤC	103

DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU

STT	Bảng biểu	Nội dung	Trang
1	Bảng 2.1	10 tên họ lớn của người Hán	25
2	Bảng 2.2	100 họ thị người Hán phổ biến nhất	26
3	Bảng 2.3	Tên giáo viên của khoa Nhân Văn của Học viện Hồng Hà tỉnh Vân Nam Trung Quốc	33
4	Bảng 2.4	15 họ phổ biến nhất tại Việt Nam	49
5	Bảng 3.1	Một số tên của các thời kỳ khác nhau của Trung Quốc	73
6	Bảng 3.2	Một số tên của người nông thôn Trung Quốc	81
7	Bảng 3.3	Một số tên của tầng lớp công nhân Trung Quốc	82
8	Bảng 3.4	Một số tên của lớp người trí thức Trung Quốc	83

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong ngôn ngữ, tên riêng làm thành một mảng tên gọi khá đặc biệt. Chúng không chỉ có số lượng rất lớn, mà còn được cấu tạo dưới nhiều hình thức phong phú và đa dạng. Trong ngôn ngữ học, tên riêng được nghiên cứu trong một chuyên ngành riêng biệt, đó là Danh xưng học(专有名词学).

Danh xưng học nghiên cứu về quy luật cơ bản về nguồn gốc phát sinh, thành phần cấu tạo, quá trình phát triển và sự biến động của các tên riêng trong hệ thống ngôn ngữ. Danh xưng học bao gồm hai bộ phận quan trọng: Nhân danh học (姓名学) và Địa danh học(地名学).

Nhân danh học (tên người) là một thành phần đặc biệt trong hệ thống từ vựng ngôn ngữ. Cùng với Địa danh học, nhân danh học chiếm một vị trí rất quan trọng trong hệ thống tên riêng. Tên người mang trong nó cả lịch sử, truyền thống, văn hóa, xã hội cũng như tất cả những gì đặc trưng cho mỗi cộng đồng dân tộc nhất định. Việc nghiên cứu tên người trên quan điểm của Nhân danh học không chỉ đưa tới những thành tựu mang tính chất ngôn ngữ học mà còn đem lại những lợi ích vượt ra khỏi khuôn khổ của ngôn ngữ học, từ đó nâng cao sự hiểu biết lẫn nhau giữa các cộng đồng dân tộc. Vì vậy việc nghiên cứu Nhân danh học không phải đến nay mới tiến hành mà đã được nghiên cứu từ ba bốn nghìn năm trước (từ thời Hy Lạp cổ đại).

Xuất phát từ vị trí quan trọng của tên người trong hệ thống tên riêng của một ngôn ngữ và vai trò quan trọng của chúng trong đời sống xã hội, mà chúng tôi chọn đề tài đối chiếu đặc điểm tên riêng của người Hán và người Việt hiện nay làm đối tượng nghiên cứu cho luận văn này, với mục đích góp phần tìm hiểu những mối tương đồng và dị biệt trong tên riêng của người Hán và người Việt.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu của luận văn này là thông qua khảo sát đặc điểm trong tên của người Hán và người Việt, góp phần vào nghiên cứu tên người nói riêng, danh xưng học nói chung, cũng tìm ra những yếu tố ngôn ngữ văn hóa riêng của hai nước đã tác động đến đặc điểm tên người của nước đó như thế nào.

Từ mục đích trên, nhiệm vụ của luận văn này là:

- Nhận diện những lý luận liên quan đến tên riêng của người Hán và người Việt.
- Khảo sát thực tế cấu tạo tên riêng người Hán và người Việt, giải thích ý nghĩa trong tên riêng người Hán và người Việt.
- So sánh đối chiếu tên riêng người Hán và người Việt, chỉ ra những điểm giống nhau và khác nhau.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Trong tiếng Việt cũng như trong tiếng Hán, tên người làm thành một hệ thống nhỏ riêng biệt với nhiều hình thức biểu hiện đa dạng phong phú như: tên thật (正名), tên tục(诨名), tên húy (讳名), bút danh (笔名), tên hiệu(号), nghệ danh(艺名), biệt danh(别名),... Trong phạm vi của luận văn này chúng tôi chỉ nghiên cứu về tên thật, các loại tên khác sẽ nghiên cứu trong một đề tài lớn hơn.

Trong cuộc sống đời thường, một người có thể có một hay nhiều tên gọi khác nhau tùy thuộc vào lứa tuổi, nghề nghiệp, trình độ văn hóa hay nguyện vọng cá nhân. Vào thời kỳ phong kiến trước đây, trẻ em ở nông thôn Việt Nam được gọi bằng tên tục như: Cu, Cò, Cứt, Đĩ, Tồ, Mẹt,... và cùng một lúc ở nông thôn Trung Quốc, trẻ em cũng có tên gọi là: 狗娃(chó con), 地瓜(khoai lan), 狗剩(chó thừa), 傻妞(nàng dốt), 二花(nhị hoa), 铁蛋(trứng sắt).....bố mẹ gọi tên con như vậy chủ yếu là theo quan niệm dân gian: gọi con nhỏ bằng một tên xấu, hy vọng khi lớn lên các con sẽ có số phận tốt hơn, và trong quá trình